

Adrian Marino și ideea europeană

Una din trăsăturile sau „cărțile” pe care le joacă continuatorii național-comunismului în România perioadei de tranziție este aceea de a susține, deschis, că orice critic al realităților românești, orice promotor al (re)integrării noastre europene este anti- sau ne-român, fie maghiar, fie evreu, fie, culmea, greco-catolic, fie pe jumătate toate acestea și prin urmare, spun ei, trădător. Fără îndoială, lista invectivelor este mai lungă, iar rădăcinile acetui tip de atitudini le putem afla undeva în a doua jumătate a secolului trecut (nu întâmplător își încheia zilele trecute TVR una din emisiunile dedicate evenimentelor din decembrie 1989 cu mirarea retorică: Ce țară-i asta? De ce a plecat Caragiale?...).

Totuși, pe lângă faptul că reprezintă o încălcare flagrantă a drepturilor omului, această căutare cu obstinație pentru a defini, chiar a impune o anume identitate cuiva, pe baza regulii lui „noi știm tot”, ea îți oferă și un indiciu, și poate chiar mai mult. Întorcându-le logica (pe cât de ușor de deslușit, pe atât de greu de acceptat), în toți cei care se află pe lista neagră a acestor adversari ai democrației, poți recunoaște, pe lângă spiritul deschis, liberal, în primul rînd verticalitatea morală. A fi ținta atacurilor celor care se declară purtătorii adevărului unic în România, reprezintă în acest sens, chiar dacă paradoxal, o confirmare.

Cu siguranță, una din personalitățile care au făcut mult pentru ecologizarea mentalității românești de după revoluție și, trebuie spus, chiar de dinainte de aceasta, prin atitudinea sa împotriva regimului comunist, este domnul Adrian Marino. În cele ce urmează, din plimbarea sa ca om al cetății prin această agoră virtuală a intelectualității românești post-decembriște, am să mă opresc la ceea ce probabil îl definește cel mai bine: scrierile/cărțile sale. Mai exact este vorba de trei titluri (în ordine cronologică: *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale* (1995), *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română* (1996) și antologia *Revenirea în Europa. Idei și controverse românești 1990-1995* (1996), primele două publicate de Editura Polirom din Iași, iar ultima la Editura Aius din Craiova) care, luate la un loc, ar putea forma la fel de bine un volum unic intitulat eventual „România și ideea europeană”.

Sugerînd încă din titlul primeia dintre aceste cărți — *Pentru Europa* — situația în care ne aflăm sau punctul de plecare pentru „revenirea” noastră la Europa, domnul Marino ne arată nu ațit ceea ce sîntem (europeni prin istorie, cultură și, argumentul ultim, prin geografie), ci ceea ce nu sîntem sau încă nu am ajuns să fim (europeni în bunăstare și civilizație, politic și economic). Bineînțeles, „ideea europeană” se constituie într-un subiect cît se poate de complex, cartea, nepropunîndu-și o abordare exhaustivă, acoperind parte din subiectele polemicii actuale din jurul acestui subiect: imaginea noastră despre Europa, „oscilațiile” culturale și literare între Occident și Răsărit, dar și între dreapta-centru-stînga, precum și o serie de aspecte documentare românești referitoare la „epoca luminilor” sau teoria „forme fără fond”.

Chiar dacă sînt voci care afirmă că a dori să devii european (integrîndu-te în structurile ei), reprezintă o poziție nespecifică europenilor (occidentali), Adrian Marino nu obosește să pledeze, idee care revine deseori în rîndurile acestor cărți, pentru „reafirmarea energică — și uneori polemică — a adeziunii și a integrării țării și culturii noastre în sistemul instituțiilor și al valorilor europene. Pe toate planurile. O asumare deschisă a ideii europene, după decenii de izolare totalitară și de virulentă propagandă anti-occidentală.” O continuare firească a acestui spirit militant îl constituie volumele *Revenirea în Europa* și *Politică și cultură*.

Dacă primul dintre ele este o *selecție personală și fără pretenții savante*, după cum susține însuși autorul, de texte „proeuropene” publicate după 1989 și care prezintă, pe capitole, materiale publicate despre problematica europeană de către reprezentanți de marcă ai intelectualității românești ai acestor ani, începînd de la încercările de a defini acest termen, la aspecte legate de integrare, condiția „schizoidă” a României, ca țară situată la demarcația dintre Est și Vest, Ortodoxie și Catolicism, și pînă la diferitele poziții și acțiuni pro și contra acestei idei, cel de al doilea volum, *Politică și cultură*, propune îndeosebi noi „perspective — ca să nu spunem «modele» politice și culturale — pentru societatea și viața noastră intelectuală”. Aceasta din urmă este „o carte fundamental critică față de trecut, profund implicată în realitatea imediată și energic proiectată spre viitor”. În demersul său de a decanta raționalul de iraționalul din istoria noastră, autorul delimitează liniile ideologice din trecut și prezent, care au împiedicat sau continuă să împiedice apropierea noastră de Europa. Adrian Marino încearcă o delitescență la nivelul mentalului nostru colectiv privitoare la „miturile” (mitizările!) ultimilor 150 de ani, cu spasmele ei — sfișitului perioadei interbelice și comunismul. Și, cred, o face cu succes.

Din cele scrise de domnul Marino, precum și de solidarii lui în ale ideilor și faptelor, reiese că toate acestea reprezintă pentru viitor un risc, dar și o provocare. Pînă la urmă, toate cele trei volume încearcă să contureze

imaginea relației pe care o avem cu spațiul european, „privind” înainte la șansele pe care acest patriarh al europenismului cum a fost numit, ni le acordă.

Pentru a încheia, am considerat că nimic nu poate reda mai bine spiritul acestor cărți decât înseși cuvintele autorului. De aceea, am ales două pasaje, care redau toată această tristă, dar reală înregimentare între „noi” și „ei”, între pro-europeni și anti-europeni (deși ar ajunge să spunem non-europeni), între liberi și tradiționaliști.

Pentru cei care nu au citit (dar chiar și pentru aceștia), iată câteva portrete tipice de la „vîrful ierarhiei oficiale și aproape inexistente la bază unde omogenizarea este aproape totală. Sînt unele din «caracterele epocii post-decembriste». *Teofrast și La Bruyère nici nu au bănuț pe cine anticipă. Subliniem în același timp că orice «asemănare» cu un personaj sau altul în viață este cu totul întîmplătoare și... regretabilă.*

Tipul nr. 1 aparține, să spunem, înaltei ierarhii bancare. Este afectat, superior, distant, condescendent și iremediabil sclifosit. Agasat, mai ales, că trebuie să dea explicații unor profani, de regulă jurnaliști, în fața cărora este nevoit să se justifice. O corvoadă tot mai greu de suportat. Face mari și vizibile eforturi, din vîrful buzelor, cu o voce subțire, pițigăiată, vădit plictisită, că trebuie să se adapteze la nivelul foarte coborît, de înțelegere al profanilor. [...]

Tipul nr. 2 este și el un tehnocrat, din domeniul însă al științelor sociale. Uneori provine, dar deloc obligator, din grupul Un viitor pentru România. Stilul său este la fel de suficient, definitiv, categoric, împănăt doar de citate savante (sau mai puțin savante), totdeauna însă cu multe trimiteri și date statistice. Demonstrația se vrea impecabil de «științifică». Este viu preocupat de viitorul României în tranziție. Format de catedrele de marxism-leninism, care acum se numesc, în terminologie post-modernă, de «politologie», el știe că referințele americane fac, după 1989, cea mai bună impresie. [...]

Tipul nr. 3 este expresia perimată, agresivă și sumbră a ideologului oficial, care a pierdut definitiv poziția dominantă și acum este nevoit să se apere, în condiții incomfortabile, la care nu este, în mod vădit, adaptat. Și atunci el revine, indignat la culme, la procedeu și stilul tradițional al demascării, amenințării și chemării drastice la ordine. Cînd cere «dreptul la replică», de pildă la TV, în legătură cu obiecțiile unui critic, doar că nu pune pistolul pe masă și nu dă telefon la Secu: «Umflați-l». Are gestul reflex al represiunii violente, instinctive, ripostei zdrobitoare, impulsul și voluptatea ultimului cuvînt definitiv [...]

Și tipologizarea, pentru a prelua nota rîndurilor de mai sus, nu se oprește aici.

De cealaltă parte,

„Europeanul” [...] nu poate fi nici de «stînga», nici de «dreapta», ci pur și simplu de «centru». Inclusiv în cultură, oricît de relative ar fi aceste noțiuni, în funcție de un context sau altul. Definită foarte sumar, [ideea europeană] presupune echilibrul axiologic al valorilor, liberalismul (pe toate planurile), umanismul, europenismul declarat și activ, convergența și chiar sinteza între valorile naționale și universale, raționalismul și spiritul critic — atît de detestat de «filosofia» de dreapta, naționalist-intuitivă, dintre cele două războaie — respingerea misticismului, ocultismului, a tuturor formelor de mistagogie, un anumit «bun simț» care se opune oricărui bombasticism, oricărei nebulozități și dezechilibrări într-un sens sau altul. [...] Impenetrabile la culpabilizare, această mentalitate «mic burgheză» își dă întreaga adeziune ideologică la drepturile omului și cetățeanului. Ea are nostalgia societății civile și a «cetății universale a literelor» din care face parte incontestabil și literatura română. Aceasta ar fi, în câteva cuvinte, orientările culturii europene «centriste» spre care ne îndreptăm. Cel puțin în ordinea aspirațiilor ideale.

Acest amestec de speranță vie, completată de o consecventă activitate de susținere a ei, și spirit critic, îmi aduce aminte într-un fel de umorul unuia din tricourile pe care le realiza caricaturistul Mihai Stănescu la începutul anilor 90 și care avea scris pe el *graffiti*-ul cu „EU-RO-PA”, cu literele care formează indicativul auto al României, în cădere (liberă) din cuvînt. Revenirea contrariantă la a fi sau a nu fi...

Marius Cosmeanu